

Σύγχρονοι (Ἅγιοι) Γέροντες καὶ οἱ Μυστικὲς Εὐχὲς

Παν. Δ. Παπαδημητρίου, α' ἔκδοσις 8/2/2022

Κατὰ τὴν ἀρχαῖαν καὶ ζῶσαν παράδοσιν, οἱ Μυστικὲς Εὐχὲς τῆς Θείας Λειτουργίας ἀναγινώσκονται μυστικῶς¹ ὑπὸ τῶν ἱερέων, ὅπως παραδέχεται καὶ ἓνας ἐκ τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς ἐκφώνου² ἀναγνώσεως τῶν Εὐχῶν, ὁ μακαριστός Φουντούλης (μαθητὴς τοῦ ἐπίσης ὑποστηρικτοῦ καὶ πρωτοπόρου μακαριστοῦ Τρεμπέλα³), ὁ ὁποῖος ἀναφέρει γιὰ τὴν ἐπικρατοῦσα τάξη στὴν Ἐκκλησία: «Ἔχει ὁμως δημιουργηθεῖ ἀπὸ αἰῶνων παράδοσις ὡς πρὸς τὴ μυστικῶς ἀνάγνωσις τῶν Εὐχῶν καὶ αὐτὴ σήμερα εἶναι ἢ γενικῶς κρατοῦσα σ' ὅλη τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία τάξη»^{4,5}.

Εἰδικὰ στὸ Ἅγιον Ὅρος ἡ Μυστικὴ Παράδοσις τῶν Εὐχῶν εἶναι παγιωμένη (δὲν λέγονται εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ⁶), ἰδίως στὶς προηγούμενες γενεές, ὡς θὰ δοῦμε καὶ ἀπὸ τοὺς Ἁγιορείτες γέροντες ποὺ παραθέτουμε στὴν συνέχεια.

¹ **Μυστικὴ ἀνάγνωσις** = ἀνάγνωσις ὄχι εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ (νὰ μὴν τὴν ἀκούει ὁ λαός, ἀφοῦ δὲν ἔχει ἱερωσύνη), σιωπηλῶς ἢ χαμηλοφώνως καὶ μακρὰν τοῦ μικροφώνου, καὶ προπαντὸς μὴ ἐπικαλύπτων ἀκουστικῶς τὸν ἱεροψάλτην, διότι ὁ ἄνθρωπος ἐκ φύσεως εἶναι δύσκολο νὰ προσέξει δύο ἀνθρώπους ὁμιλοῦντας ταυτοχρόνως. Ἄλλο ἂν - ψάλλοντος τοῦ ἱεροψάλτου - ἀκούγονται «ἀσθενῶς» οἱ Εὐχὲς χωρὶς ὁμως «ἐπιτηδειότητα» (π.χ. ἀκουσίως λόγω τῶν μικροφώνων τοῦ Ἱεροῦ – ποὺ καλὸ θὰ εἶναι νὰ ἀνοίγουν μόνο στὶς Ἐκφωνήσεις, ἢ λόγω μικροῦ ναοῦ, ἢ λόγω ὅτι μερικοὶ ἱερεῖς πρέπει νὰ ἐξωτερικεύσουν τὴν φωνή τους γιὰ νὰ ἐννοήσουν τι).

«ἐπιτηδειότητα» = νὰ περιμένω νὰ τελειώσει ὁ ψάλτης γιὰ νὰ πῶ τις Εὐχὲς (τὸ ὁποῖον εἶναι νεωτερισμός) εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ, ἢ νὰ δασκαλένω τὸν ἱεροψάλτη νὰ πράξει οὕτως ἢ ἄλλως γιὰ νὰ ἀκούγονται οἱ Εὐχὲς στὸν λαόν· **τέτοια παράδοσις, τέτοιες πρακτικὲς δὲν παρελάβαμε ἀπὸ τοὺς Πατέρες μας.**

² Ἐν τούτοις, ὁ Ἱω. Φουντούλης ξεχώριζε «Εὐχὲς ποὺ διαβάζονται ἐξ ὀλοκλήρου μυστικῶς (εὐχὴ Καιροῦ, Χερουβικοῦ Ὑμνου, Εἰσόδου, Εἰρηρικῶν Βαπτίσματος κ.λπ.)», Ἀπαντήσεις... (2003), Τόμος Δ', #410, σ. 27.

³ Ὁ Τρεμπέλας, δυστυχῶς, ἔθεσεν οὐσιαστικῶς τὴν βάσιν⁹ διὰ τὴν καινοτόμον εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ ἀνάγνωσιν τῶν Μυστικῶν Εὐχῶν (καὶ συμπαρέσυρε τὴν χριστιανικὴν ὀργάνωσίν του, καὶ λοιπὸν κόσμον καὶ ἱερωμένους), μὲ τις ἀντίστοιχες ἐργασίες του τοῦ 1949, 1955 (βλ. ὑποσ. 9, σ. 20-24), συγχρόνως μὲ τὴν λειτουργικὴ κίνησι τῶν Καθολικῶν πρὸ τῆς Β' Βατικάνειας Συνόδου, **καὶ γιὰ αὐτὸ τὸ 1956** (δὲν εἶναι τυχαῖο ἓναν χρόνο μετὰ τὴν δευτέρη ἐργασία τοῦ Τρεμπέλα) **ἐξέδωσε ἡ Ἱεραρχία τὴν αὐστηρὰν Συνοδικὴν Εγκύκλιον ὑπὲρ τῶν μυστικῶς ἀναγινωσκομένων εὐχῶν**, βλ. ὑποσ. 5.

⁴ Ἱω. Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς ἀπορίας, Τόμος Ε', Ἀπ. Διακονία 2003, #553, σ. 201.

⁵ Πρὸς τούτοις δέ, στὶς **9 Ἰουνίου 1956** (ἀρ. πρωτ. 1353) ἡ Ἱεραρχία ἀπέστειλε Συνοδικὴν Ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας ἵνα **αὐστηρῶς διατάξτε τοῖς παρ' Ὑμῖν κληρικοῖς ἵνα ποιῶνται τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὡς εἴρηται Εὐχῶν «μυστικῶς» καὶ οὐχὶ εἰς ἐπήκοον τοῦ ἐκκλησιασματος».**

⁶ Πλὴν ὀρισμένων συγχρόνων ἐξαιρέσεων.

Στὸ παρὸν ἄρθρο θὰ δοῦμε πληροφορίες περὶ συγχρόνων, κυρίως Ἀγιορειτῶν, γερόντων (ὀρισμένων ἤδη Ἁγίων) καὶ τῶν Μυστικῶν Εὐχῶν^{7,8,9}.

(Ἅγιοι) Γέροντες

Ὅσιος Πορφύριος ὁ Καυσοκαλυβίτης καὶ Διορατικός (1906-1991).....	2
Ὅσιος Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστῆς (1898-1959).....	4
Ὅσιος Ἐφραῖμ ὁ Κατουνακιώτης (1912-1998)	4
Ὅσιος Ἰάκωβος ὁ ἐν Εὐβοία (1920-1991)	5
Γέροντας Ἐφραῖμ Φιλοθείτης, ὁ ἐν Ἀριζόνι (1928-2019)	6
Γέροντας Ἰσαάκ ὁ Λιβανέζος (1937-1998).....	8
Ἱερομόναχος π. Εὐμένιος Σαριδάκης (1931-1999).....	8
Γέροντας (Ἀββᾶς) Ἀθανάσιος Σταυροβουნიώτης (1925-2021).....	9
Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης (1749-1809).....	9
Παράρτημα	10

Ὅσιος Πορφύριος ὁ Καυσοκαλυβίτης καὶ Διορατικός (1906-1991)

Τὸ Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον τοῦ Ἁγίου «Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτήρος», στὸ Μήλεσι, ἐξέδωσε μιὰ ἠχογράφηση¹⁰ Θείας Λειτουργίας μετὰ τὸν Ἅγιο (27-5-1977) στὸν μικρὸ ναὸ Ἁγίου Νικολάου Καλισσίων, ποὺ βρέθηκε στὰ πράγματα τῆς κ. Μαρίας Λίβα.

Ὁ Ἅγιος Πορφύριος ἀκολουθεῖ φαίνεται τὸ Ἱερατικὸν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τοῦ 1895, καὶ τὰ κατ' αὐτὸ Ἱερατικὰ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, (π.χ. ἐκδό-

⁷ Πῶς ἐτέλεσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν «θεῖαν Εὐχαριστίαν» εἰς τὸν Μυστικὸν Δείπνον, μυστικῶς ἢ εἰς ἐπήκοον;, Παν. Δ. Παπαδημητρίου, 2/12/2020, <http://analogion.gr/typikon/liturgy-articles>.

⁸ βλ. Βαρβερινὸ κώδικα 8^{ου} αἰῶνος Gr. 336, τὴν Διάταξιν τοῦ Ἁγίου Φιλοθέου (V.480), καὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας (V.135), <http://analogion.gr/typikon/liturgy-articles>.

⁹ Ἡ Μυστικὴ Ἀνάγνωσις τῶν Εὐχῶν τῆς Θείας Λειτουργίας, Ἀρχιμ. Νικοδήμου Μπαρούση, ἐκδ. Τῆνος, 2011.

¹⁰ Διαθέσιμο στό: <https://www.porphyrrios.net/>

σεων 1962, 1981), τὰ ὁποῖα ὡς πρὸς τὶς Μυστικὲς Εὐχὲς ὁμοιάζουν μὲ τὴν διάταξιν τῆς Ἁγίας Σοφίας τοῦ 1386 (V.135)¹¹.

Ὡς ἀπόντες (φυσικὰ) ἀπὸ τὴν Θεία Λειτουργία τοῦ 1977, καὶ οὔτε παρόντες εἰς τὸ Ἱερὸν, δυνάμεθα νὰ συμπεράνουμε τὰ τῶν Μυστικῶν Εὐχῶν ἀπὸ τὰ μεγάλα διαστήματα **λειτουργικῆς σιωπῆς**¹² κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας, σὲ σημεῖα ὅπου τὸ Ἱερατικὸν ἀναφέρει μυστικὴ ἀνάγνωσις Εὐχῆς. Στὴν διάρκεια τῆς λειτουργικῆς σιωπῆς ποὺ δίνεται παρακάτω, δὲν προσμετρᾶται ἡ διάρκεια τῆς ἀπόκρισης.

1. Εὐχὴ τῆς Προθέσεως (ἢ Προσκομιδῆς), [ΙΟΠ, σ. 71] (**σιωπὴ διάρκειας 13 δευτ.**, track#5, ἀπὸ τὸ 0':44").
2. Εὐχὴ «Ἄξιον καὶ δίκαιον», [ΙΟΠ, σ. 73] (**σιωπὴ διάρκειας 32 δευτ.**, track#5, ἀπὸ τὸ 6':54").
3. Μετὰ τὸ «Λάβετε φάγετε», [ΙΟΠ, σ. 74-75] (τὰ Ἀμὴν εἶναι μακρὰ καὶ καλύπτουν τὰ μυστικῶς λεγόμενα, λίγη **σιωπὴ** ἀκούγεται μετὰ τὸ δεύτερο Ἀμὴν, track#5, ἀπὸ τὸ 8':41").
4. Μετὰ τὸ «Ἐξαιρέτως», [ΙΟΠ, σ. 76] (**σιωπὴ διάρκειας 7 δευτ.** συνολικά, στὸ τέλος τοῦ track#5 καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ track#6 – μὲ τὴν ὑπόθεση ὅτι δὲν κόπηκε περαιτέρω σιωπὴ στὸ μοντάζ, λόγω σύντομης ἐκτελέσεως τοῦ Εἱρμοῦ).
5. Μετὰ τὸ «Ἐν πρώτοις μνήσθητι», [ΙΟΠ, σ. 77] (**σιωπὴ διάρκειας 8 δευτ.**, track#6, ἀπὸ τὸ 0':26").
6. Εὐχὴ «Σοὶ παρακατατιθέμεθα», [ΙΟΠ, σ. 78] (**σιωπὴ διάρκειας 17 δευτ.**, track#6, ἀπὸ τὸ 2':25").
7. Εὐχὴ «Εὐχαριστοῦμέν Σοι Βασιλεῦ», [ΙΟΠ, σ. 80] (**σιωπὴ διάρκειας 12 δευτ.**, track#6, ἀπὸ τὸ 5':55").
8. Εὐχὴ «Πρόσχες, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ», [ΙΟΠ, σ. 80] (**σιωπὴ διάρκειας 11 δευτ.**, track#6, ἀπὸ τὸ 6':27").

¹¹ Διάταξις τῆς Πατριαρχικῆς Λειτουργίας 1386 (Ἁγία Σοφία), παρὰ τοῦ πρωτονοταρίου τῆς Ἁγίας Σοφίας, διακ. Δημητρίου Γεμιστοῦ, V.135, Παν. Δ. Παπαδημητρίου (πρόχειρον, β' 30/12/2020, α' 22/11, 21/11/ 2020), <http://analogion.gr/typikon/liturgy-articles>.

¹² **Λειτουργικὴ σιωπὴ** = σιωπὴ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Θ. Λειτουργίας, ὥστε νὰ προλάβει νὰ ἀναγνώσει μυστικῶς ὁ ἱερεὺς τὴν μυστικὴν Εὐχὴν στὴν θέσιν τῆς. Ἡ σιωπὴ αὕτη εἶναι περισσότερο φανερὴ στὶς ἀκολουθίες τῶν Ἁγιορειτῶν πατέρων. Στὸν κόσμον τὴν σήμερον, συνήθως ἐπικρατεῖ ἀμηχανία ἐὰν ἐπικρατήσῃ γιὰ λίγο λειτουργικὴ σιωπὴ στὴν ἐκκλησία. Διακόνου παρόντος, δὲν ἀκούγεται συνήθως σιωπὴ, διότι οἱ αἰτήσεις ὑπὸ τοῦ διακόνου καλύπτουν (ἐπὶ τὸ πλεῖστον) τὴν μυστικὴ ἀνάγνωσις τῶν εὐχῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Ἐπίσης, ἀπόντος διακόνου, πέραν τῆς Παραδόσεως τῆς λειτουργικῆς σιωπῆς, εἶναι τῆς Παραδόσεως (στὸν κόσμον περισσότερο, ἀλλὰ καὶ σὲ ἱερεὺς Μονέες) νὰ λέγονται οἱ Εὐχὲς (πάντοτε μυστικῶς) μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, τὴν ὥρα ποὺ ὁ Χορὸς ψάλλει τὰ σχετικὰ, [Ἱερατικόν Ἀ.Δ. 2000, σ. 106].

Τὰ ὀκτὼ (8) αὐτὰ ἀποσπάσματα ποὺ δεικνύουν τὴν λειτουργικὴ σιωπὴ¹² καὶ τὴν στιγμὴ τῆς Θείας Λειτουργίας ὅπου ἔλαβε μέρος ἡ ἀντίστοιχη ἀνάγνωσις τῶν Μυστικῶν Εὐχῶν, δίνονται εἰς τὴν σελίδα τοῦ Αναλογίου¹³.

“Όσιος Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστῆς (1898-1959)

Παρότι ὁ Ὁσιος Ἰωσήφ δὲν ἦταν ἱερωμένος, ἐν τούτοις ὑπάρχει ἡ ἐξῆς μαρτυρία στὸν βίον του¹⁴, συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ ὑποτακτικοῦ του (μακαριστοῦ πλέον) γέροντος Ἐφραῖμ (1928-2019) προηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Φιλοθέου, τοῦ ἐν τῇ Ἀριζόνη:

«Σὲ κάποια θεία Λειτουργία, ὁ παπα-Ἐφραῖμ¹⁵ [ὁ Βολιώτης] ἔλεγε φωναχτὰ τὶς Εὐχὲς τῆς Λειτουργίας καὶ τοῦ εἶπε ὁ Γέροντας: **Μὴ φωνάζης, παπᾶ, πὲς τις σιγανᾶ, ὅπως ἀναφέρεται μέσα στὸ Ἱερατικό, ὅτι μυστικῶς λέγονται.** Διότι ὁ Γέροντας, ὡς νηπτικός ὅπου ἦταν, ἤθελε τάξι καὶ ἡσυχία, γιὰ νὰ ἐργάζεται μέσα του καὶ τὴν Νοερὰ Προσευχή».

Συνεπῶς δυνάμεθα νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὅλοι οἱ ὑποτακτικοὶ τοῦ Ὁσίου Ἰωσήφ (ποὺ ἔμειναν κοντὰ του, καὶ κατόπιν ἐπάνδρωσαν ὡς ἡγούμενοι τὰ μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὁρους), ἀκολουθοῦσαν τὴν παράδοση τῆς μυστικῆς ἀνάγνωσις τῶν Μυστικῶν Εὐχῶν τῆς Θείας Λειτουργίας.

“Όσιος Ἐφραῖμ ὁ Κατουνακιώτης (1912-1998)

Ὁ Ὁσιος Ἐφραῖμ ὁ Κατουνακιώτης, ἦταν ὑποτακτικός τοῦ παπα-Νικηφόρου, καὶ λειτουργοῦσε στὸν Ὁσιο Ἰωσήφ τὸν Ἡσυχαστῆ, ὁ ὁποῖος καὶ ἦταν οὐσιαστικὰ ὁ πνευματικός καθοδηγητὴς του¹⁶.

Οὐράνιες καταστάσεις ἐξῆσε ὁ ἱερομόναχος π. Ἐφραῖμ κοντὰ στὸν γέροντα Ἰωσήφ, εἰδικὰ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας. «**Ἄλλη φορὰ εἶδε τὸν Τριαδικὸ**

¹³ <http://analogion.gr/articles/ecclesia/gerontes-euxes/ag-porfyrios-1.mp3> (γιὰ τὰ ὑπόλοιπα 2-8, ἀντικατέστησε τὸ 1 στὸν σύνδεσμο, μὲ τὸ 2, 3, ..., 8), 7/1/2021.

¹⁴ Ὁ Γέροντάς μου Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστῆς καὶ Σπηλαιώτης (1897-1959), Γέροντος Ἐφραῖμ Φιλοθεΐτου, ἔκδ. Ἱ.Μ. Ἁγίου Ἀντωνίου Ἀριζόνας, USA, ἔκδοσις θ' 2019, σ. 160.

¹⁵ Ὑποτακτικός τοῦ γέροντος Ἰωσήφ ποὺ παρήκουσε καὶ βγήκε στὸν κόσμο, στὸν Βόλο, καὶ ἠγήθηκε τοῦ παλαιοημερολογιτικοῦ κινήματος ἐκεῖ. Εἶχε γυρίσει γιὰ λίγο στὸν γέροντα, στὸ Ἅγιον Ὄρος πρόσκαιρα (ὅταν καὶ συνέβη τὸ ἐν λόγω περιστατικόν), καὶ ξανὰ ἔφυγε. Κατόπιν πῆγε Μόντρεαλ, Νητηρόιτ καὶ στὸ Τέξας. Κοιμήθηκε τὸ 1984 μὲ βαθεῖα ταπείνωση καὶ μετάνοια.

¹⁶ Ὁ Γέροντάς μου Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστῆς, ..., σσ. 165-182.

Θεὸ στὰ Τίμια Δῶρα καὶ νὰ πῶς Τὸν περιγράφει: «Εἶδα ὅλη τὴν Θεότητα στὰ Τίμια Δῶρα. Τὴν εἶδα μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς. Αὐτὸ ὅμως δὲν μπορῶ νὰ τὸ περιγράψω. Τὸν Θεόν, βέβαια, δὲν μπορεῖ νὰ Τὸν ἰδῆ ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ ζήσει, ἀλλὰ κάπως, ὅπως ὁ Μωϋσῆς πού λέγει «τὰ ὀπίσθια τοῦ Θεοῦ». Εὐρέθην τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς κατάστασιν ἀρρήτου μακαριότητος, εἰρήνης, ἀγάπης, θείου ἔρωτος, δακρύων. **Ζωντανὸς ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἅγιον Δισκοπότηρον!** Πῶς νὰ τολμήσης, λοιπόν, νὰ πλησιάσης, εἰς τὸ Ἅγιον Ποτήριον;»¹⁷.

«Ἡ εὐλάβεια τοῦ παπα-Ἐφραὶμ ἐκδηλωνόταν ἰδιαίτερος στὴν Θεία Λειτουργία. **Τὸ πῶς νὰ ψάλλῃ τὶς αἰτήσεις καὶ τὰ λοιπὰ τῆς θείας Λειτουργίας, τὰ διδάχθηκε ἀπὸ τὸν Γέροντα Ἰωσήφ, καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ ἀρπαγὴ νοός**»¹⁸.

Πληροφορίες γιὰ τὸν Ὅσιο Ἐφραὶμ τὸν Κατουνακιώτη καὶ τὴν **μυστικὴ ἀνάγνωσι τῶν Εὐχῶν**, πήραμε ἀπὸ τὴν ἐκπομπὴ «Ὀδοιπορικὸ στὴν ἔρημο τοῦ Ἁγίου Ὁρους»¹⁹, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Ἱεροψάλτου κ. Γεωργίου Καραγιαννάκη:

Ὁμιλεῖ ὁ γέροντας Ἰωσήφ τῆς Καλύβης τοῦ Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου στὰ Κατουνάκια: «Ἦταν ἱερουργὸς ἀπόλυτα σύνους... Σταθερὸς στὶς κινήσεις του, ἱεροπρεπέστατος, δὲν ἔχανε χρόνο καθόλου, δὲν καθυστεροῦσε καθόλου, ἀλλὰ οὔτε καὶ βιαζόταν. **Τὶς Εὐχὰς τὶς ἔλεγε μυστικά, καὶ ἀρκετὰ σύντομα.** Ἀλλὰ δὲν ἀπεσπᾶτο ἢ διάνοιά του ἀπὸ τὰ λεγόμενα. Τὸ λέγω αὐτὸ γιατί ἦταν πολὺ ἔντονο».

Ὅσιος Ἰάκωβος ὁ ἐν Εὐβοίᾳ (1920-1991)

Ὡς λειτουργὸς ἀξιώθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ εἶχε θείες ἐμπειρίες. Ἔλεγε: «**Νὰ ξέρατε τὴν ὥρα τοῦ Χερουβικοῦ, πῶς κατεβαίνουν οἱ Ἄγγελοι μέσα στὸ ἱερό! Πολλὰς φορὲς αἰσθάνομαι τὶς φτερούγες τους νὰ μὲ χτυποῦν**». Κι ἄλλη φορὰ ἦταν τόσο τὸ πλήθος τῶν Ἀγγέλων πού τοὺς εἶπε: «**Μὲ συγχωρεῖτε Ἅγιοι Ἄγγελοι, στὴ Μεγάλῃ Εἴσοδο κάντε λίγο τόπο νὰ περάσω**». Ἄλλη φορὰ εἶδε Ἀγγέλους ἐκεῖ πού μνημόνευε στὴν Ἁγία Προσκομιδῇ νὰ παίρνουν τὶς μερίδες ὑπὲρ ὧν βγήκαν οἱ μερίδες αὐτὲς

¹⁷ Ὁ Γέροντάς μου Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστῆς, ..., σσ. 177-178.

¹⁸ Ὁ Γέροντάς μου Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστῆς, ..., σ. 176.

¹⁹ Ὀδοιπορικὸ στὴν ἔρημο τοῦ Ἁγίου Ὁρους – 6ο μέρος (Καλύβη Ὁσίου Ἐφραὶμ – Κατουνάκια), TV4E, 56:50 κ.έ., <https://youtu.be/CZ7zDeLySxw> (ἀντιγραφή 7/1/2021).

ζώντων τε καὶ κεκοιμημένων καὶ νὰ πηγαίνουν τὶς μερίδες αὐτὲς καὶ νὰ τὶς ἐναποθέτουν ὡς προσευχὴ στὰ πόδια τοῦ **Δεσπότη Χριστοῦ** [...] ^{20, 21}.

Ὁ Ὅσιος Ἰάκωβος, ἔδειχνε μεγάλη συγκατάβαση κι ἐπιείκεια στοὺς ἐξομολογούμενους. Ὅμως, δὲν μπορούσε νὰ παραβλέψει καὶ βασικὲς ἀρχές. Ἐτσι, τὸ 1987, δὲν ἐπέτρεψε σὲ μία κοπέλα νὰ κοινωνήσει. Ἐκείνη ἐπισκέφτηκε κάποιον Ἐπίσκοπο, ποὺ τῆς εἶπε νὰ κοινωνήσει. Δύο φορές ὅμως ποὺ ἡ κοπέλα προσήλθε στὴ θεία Κοινωνία, διαπίστωσε κάτι περίεργο: στὸ στόμα της, μὲ τὴ λαβίδα, δὲν ἔμπαινε τίποτα. Τρόμαξε, μετανόησε κι ἔσπευσε νὰ ἐξομολογηθεῖ πάλι στὸν π. Ἰάκωβο ^(22, σ. 118).

Σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρία τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μόρφου κ. Νεοφύτου ²³ ὡς συλλειτουργός του, ὁ Ἅγιος πατὴρ ἡμῶν Ἰάκωβος ὁ ἐν Εὐβοίᾳ, ὁ μὲ «συγχωρεῖτε», **ἀκολουθοῦσε τὴν μυστικὴ ἀνάγνωση τῶν Λειτουργικῶν Εὐχῶν**, γιατί εἶχε ἔγνοια νὰ διαφυλάξει, ὄχι ἀπλὰ μιὰ λειτουργικὴ παράδοση αἰώνων, ἀλλὰ καὶ νὰ διαφυλάξει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδιά του ἀπερίσπαστα, καθὼς καὶ νὰ μοιραστεῖ μὲ τοὺς πιστοὺς τὴν ἐμπειρία τῆς αἰωνίου Ζωῆς τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Ὁ Ἅγιος Πορφύριος εἶχε πεῖ γιὰ τὸν γέροντα Ἰάκωβο: «αὐτὸς εἶχε μέγα προορατικὸ χάρισμα, τὸ ὁποῖο ἔκρυβε ἐπιμελῶς γιὰ νὰ μὴ δοξάζεται. Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους Ἁγίους τοῦ αἰῶνα μας» ^(22, σ. 119).

Γέροντας Ἐφραῖμ Φιλοθεΐτης, ὁ ἐν Ἀριζόνι (1928-2019)

Ὁ μακαριστὸς πλέον γέροντας Ἐφραῖμ, προηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Φιλοθέου, καὶ ἱεραπόστολος τῆς Ἀμερικῆς, ὁ ἐν Ἀριζόνι τῶν Η.Π.Α., ἦταν δώδεκα χρόνια ὑποτακτικὸς στὸν Ὅσιο Ἰωσήφ τὸν Ἡσυχαστῆ μέχρι τὴν κοίμησίν του (1959).

Ὁ γέροντας Στέφανος Ἀναγνωστόπουλος, ὁ ὁποῖος ἦταν ὑποτακτικὸς τοῦ γέροντα Ἐφραῖμ ἀπὸ τὸ 1962 μέχρι τὴν κοίμησίν του (2019), καθὼς φυσικὰ καὶ συλλειτουργός του, γράφει γιὰ τὸν γέροντα ²⁴:

²⁰ Ἀρχιμ. Γαβριήλ, Καθηγουμένου Ἱ.Μ. Ὁσίου Δαυίδ, Ἱστοσελίδα Πemptousia, <https://www.pemptousia.gr/2018/01/agios-iakovos-tsalikis-thies-empiries-ke-simia-agiotos/> (ἀντιγράφηκε 8/2/2022).

²¹ Μητροπολίτης Μόρφου Νεοφύτου, Ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος καὶ ἡ σχέση του μὲ τὴν Παναγία καὶ τοὺς Ἁγίους (3 ὁμιλίαι, <https://youtu.be/h8NQwyJQZG0>),

²² Στυλιανός Γ. Παπαδόπουλος, Ὁ μακαριστὸς Ἰάκωβος Τσαλίκης, ἔκδ. 7^η, 2002, ἔκδ. Ἀκρίτας.

²³ Προσωπικὴ συζήτηση, καί: «Ἀπαντήσεις Μητροπολίτου Μόρφου κ. Νεοφύτου στὸ ἐρώτημα: *Σύγχρονοι Ἅγιοι καὶ μυστικὴ ἀνάγνωση τῶν Εὐχῶν στὴ Θεία Λειτουργία*», 8/2/2022, <https://immorfou.org.cy/απαντήσεις-μητροπολίτου-μόρφου-κ-νεο/> (8/2/2022).

²⁴ Πρωτοπρεσβυτέρου Στεφάνου Κ. Ἀναγνωστοπούλου, Ὁ Γέροντάς μου Ἐφραῖμ, β' ἔκδ., Πειραιᾶς 2021.

«Ένθυμοῦμαι κάποτε, μεταξύ τοῦ 2008 καὶ τοῦ 2010, μοῦ εἶπε ὁ Γέροντάς μου Ἐφραῖμ, μετὰ ἀπὸ κάποια Κυριακάτικη Θεία Λειτουργία στὴν Ἀριζόνα, στὴν ὁποία ἤμουν συλλειτουργός: «**Ὅταν ἄρχισε ὁ Χερουβικός ὕμνος, παπᾶ μου, καὶ ἐμοῦ κάμπτοντος ὅλο τὸ σῶμα...** (ὁ Γέροντας στὴν εὐχή *Οὐδείς ἄξιος*, ἔσκυβε ἀπὸ εὐλάβεια, σεβασμὸ καὶ δέος τὸ κεφάλι του πρὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἁγία Τράπεζα), **μαζὶ μετὴν εὐχὴ τοῦ Χερουβικοῦ ὕμνου ἔλεγα τὸ *Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με*** (μᾶλλον τὸ Πανάγιον Πνεῦμα μέσα του ἐπανελάμβανε τὶς λέξεις αὐτές, πρὸ ἀποκαλοῦνται νοερὰ καρδιακῆ χαρισματικῆ προσευχῆ). Καὶ τότε **με κατέλαβε μία ἄπλετος καθαρότης καὶ ἄυλος θεία Γνώσις φωταγώγησε τὴν ψυχὴ μου, ὥστε ἀρρήτως νὰ κατανοῶ τὰ ἀπόρρητα μυστήρια τοῦ Θεοῦ.** Ἡ ἁγία Τράπεζα γίνεται ὁ τόπος τοῦ Θεοῦ, τὸ οὐράνιο θυσιαστήριον, ὅπου ἡ ἱερατικὴ καρδιὰ φλογίζεται, καλλωπίζεται ἀπὸ τὸ ἄναρχο θεῖο φῶς. Ταυτόχρονα, ἀρρήτες μελωδίαι τῶν οὐρανίων Δυνάμεων ἀσιγήτως δοξολογοῦν τὴν φωτοφάνεια τοῦ Ἐσφαγμένου Ἀρνίου. [...]»^{24, (σ. 4)}.

«Ὡς λειτουργὸς ἦταν πολὺ σοβαρὸς, ἀλλὰ πρᾶος καὶ κατανυκτικὸς^(σ. 32)», «ἀπλός, εἰρηνικός, ἰλαρὸς, ταπεινὸς καὶ ὅλος φῶς!... Πολλάκις δὲν πατοῦσε στὴ γῆ, αἰωρεῖτο^(σ. 49)». Κάποτε τοῦ εἶπε: «**Ὁ καθαρὸς ἱερεὺς, ὁ ἄνευ κωλυμάτων, ὅταν παίρνει καιρὸ γιὰ νὰ λειτουργήσῃ, ἡ καρδιά του πηδᾷ μέσα της ἀπὸ τὴν πολλὴ χαρὰ, διότι ἀφουγκράζεται με ἀκατάληπτον τρόπο τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ**»^(σ. 29), εἶναι [ὁ καθαρὸς ἱερεὺς] «**χειροτονημένος ἀοράτως ἄνωθεν ὑπὸ τῆς θείας Χάριτος γι' αὐτὸ καὶ εὐαρεστεῖται πολὺ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν Θεία Λειτουργία του.** Ἔτσι, παπᾶ μου, τὸν γεμίζει ὁ Θεὸς ἀπὸ πλῆθος χαρισμάτων.»^{24, (σ. 32)}.

Ὁ γέροντάς μας Στέφανος εἶπε²⁵: «ὁ γέροντας Ἐφραῖμ ἔλεγε μυστικῶς τὶς Εὐχές, με κλειστὰ τὰ χεῖλη, καὶ σὲ συλλειτουργο, μόνο τὴν Εὐχὴ τοῦ Καθαγιασμοῦ ἀκούγαμε ἴσα-ἴσα, ψιθυριστά, οἱ συλλειτουργοί».

Παραθέτουμε καὶ μιὰ (δυστυχῶς) κακῆς ποιότητος²⁶ ἡμετέρα ἠχογράφησιν τῆς Ἁγίας Ἀναφορᾶς ἀπὸ τὸν Ἱερὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου στὸ μοναστήρι τοῦ γέροντα στὴν Ἀριζόνα. Ὁ ναὸς εἶναι μέγας, ἄνευ μικροφῶνων, καὶ ἡ θέσις τῶν πιστῶν εἶναι στὸ μισὸ τοῦ Ναοῦ (στὸ ἄλλο μισὸ εἶναι ἡ θέσις τῶν μοναχῶν). Ἡ ἠχογράφηση ξεκινάει μετὴν ἀπαγγελία τοῦ Πιστεῦ ἀπὸ τὸν γέροντα. Κατόπιν παρατηροῦμε, ἀργὴ ψαλμῶδηση τοῦ Ἄξιον καὶ δίκαιον, καὶ δὲν ἀκούγεται ἡ μυστικὴ Εὐχή, τὸ ἴδιο καὶ πρὸ τοῦ Ἁγίου, Ἁγίου... . Τὰ δύο Ἀμὴν ψάλλονται ἀργῶς, καὶ πάλιν δὲν ἀκούγονται οἱ μυστικὲς Εὐχές. Τὸ Σὲ ὑμνοῦμεν ἀκούγεται ξεκάθαρα, καὶ ἡ μυστικὴ εὐχὴ λέγεται «μυστικῶς». **Δὲν ἀκούγονται καθόλου οἱ μυστικὲς Εὐχές.**

²⁵ Προσωπικὴ συζήτηση.

²⁶ Ἐγινε τὴν Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ 16/5/2004, ἀλλὰ εἶχαμε τὸ μηχανήμα ἐπάνω στὰ στασίδια, καὶ ἠχογραφοῦσε καὶ τὸν παραμικρὸν τριγμὸν, ἐνῶ ἡ ψαλμωδία ἀκούγεται ἐξασθενημένη λόγω ἀπόστασης, καὶ ἀπουσίας μικροφωνικῆς ἐγκατάστασης στὸν Ἱερὸ Ναὸ.

<https://analogion.gr/articles/ecclesia/gerontes-euxes/g-efraim-az-040516-kur-tuflou-agia-anafora.mp3> .

Γέροντας Ἰσαάκ ὁ Λιβανέζος (1937-1998)

Ὁ ἀγιορείτης γέροντας Ἰσαάκ ὁ Λιβανέζος ἦταν μαθητής, καὶ ὁ πρῶτος βιογράφος τοῦ Ὁσίου Παΐσιου τοῦ Ἀγιορείτου.

Τό 1979 ἔλαβε τὸ μέγα καὶ ἀγγελικὸ σχῆμα καὶ ἀπὸ Φίλιππος ὀνομάσθηκε Ἰσαάκ. Τὸ μοναχικὸ σχῆμα τοῦ τὸ ἔδωσε ὁ Ἅγιος Γέροντας Παΐσιος. Διετέλεσε Πνευματικὸς τῶν μαθητῶν τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς καὶ πολλῶν ἀνθρώπων. Ἄφησε ἀγαθὸ παράδειγμα ἀγωνιστοῦ στὴν εὐλογημένη συνοδεία τοῦ Σταυρονικητιανοῦ Κελλιῦ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου στὴν Κάτω Καψάλα.

Ἄνθρωπος εὐφυής, γλυκομίλητος, φιλόπονος, φιλότιμος, ψάλλοντας θαυμάσια μὲ τὴν ὠραία φωνή του. Ὑπῆρξε ἀγαθὸς παρηγορητὴς Ἑλλήνων καὶ Ἀράβων. Γιὰ τοὺς δευτέρους εἶχε ἀρχίσει μεταφράσεις πατερικῶν βιβλίων πρὸς πνευματικὴ τροφοδοσία τους. Εὐλαβής, σεμνὸς καὶ μὲ φόβο Θεοῦ. Ἀγάπησε τὴν προσευχή, τὴν ἄσκηση, τὴν ἱερωσύνη, τὸν μοναχισμό, τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ἐλεημοσύνη²⁷.

Σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρία τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μόρφου κ. Νεοφύτου²³ ὡς συλλειτουργὸς του, ὁ γέροντας Ἰσαάκ **ἀκολουθοῦσε τὴν μυστικὴ ἀνάγνωση τῶν Λειτουργικῶν Εὐχῶν.**

Ἱερομόναχος π. Εὐμένιος Σαριδάκης (1931-1999)

Ὁ πατὴρ Εὐμένιος ἦτο εἰς τὸ ἔπακρον φιλακόλουθος, ὅσο ἐλάχιστοι μοναχοὶ ἢ ἱερεῖς. «Μοῦ ἀρέσουν τὰ ἱερὰ γράμματα», ἔλεγε, «μοῦ ἀρέσουν νὰ τὰ βλέπω, νὰ τὰ διαβάζω καὶ νὰ τὰ ἀκούω, μοῦ ἀρέσουν πολὺ». Εἶχε ἓναν ἀπέραντο σεβασμὸ στὰ Λειτουργικὰ βιβλία. Ὅλα γιὰ τὸν Παπποῦλη ἦταν ἱερὰ καὶ ἅγια γράμματα, φωτιστικά.

Ἀτέρμονες Ἀκολουθίες εἶχε τὸ καθημερινὸ μας πρόγραμμα. Ὅχι μόνο δὲν παραλείπαμε τίποτε ἀπὸ τὴν εἰκοσιτετράωρη λατρευτικὴ τάξη τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀλλὰ προσθέταμε, καὶ ἄλλα [...] ^(28, σ.86).

Σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρία τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μόρφου κ. Νεοφύτου²³ ὡς συλλειτουργὸς του, ὁ ἐν κόσμῳ ἡσυχαστῆς πατὴρ Εὐμένιος, **ἀκολουθοῦσε τὴν μυστικὴ ἀνάγνωση τῶν Λειτουργικῶν Εὐχῶν,** γιὰτὶ εἶχε ἔγνοια νὰ διαφυλάξει, ὄχι ἀπλὰ μιὰ λειτουργικὴ παράδοση αἰῶνων, ἀλλὰ καὶ νὰ διαφυλάξει τὸν νοῦν καὶ τὴν

²⁷ Ἱστοσελίδα Πεμπτουσία, <https://www.pemptousia.gr/2016/09/ieromonachos-isaak-stavronikitianos-1937-3-iouliou-1998/> (ἀντιγράφηκε 8/2/2022)

²⁸ Σίμωνος Μοναχοῦ, π. Εὐμένιος - ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς καὶ Θαυματουργός, ἔκδ. ΣΤ', Ἱερὰ Καλύβη Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου - Ἱ. Σκήτη Κουτλουμουσίου, 2018.

καρδία του ἀπερίσπαστα, καθὼς καὶ νὰ μοιραστεῖ μὲ τοὺς πιστοὺς τὴν ἐμπειρία τῆς αἰωνίου Ζωῆς τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Παρόμοια, σύμφωνα μὲ μαρτυρία²⁹ τοῦ Ἱερέως καὶ Ἱατροῦ π. Εὐαγγέλου Παπανικολάου, ὁ ὁποῖος διατελοῦσε ψάλτης τοῦ πατρὸς Εὐμενίου, **δὲν ἄκουσε ποτὲ μυστικὴ Εὐχὴ ἀπὸ τὸν μακαριστὸ πατέρα Εὐμένιο.**

Γέροντας (Ἀββᾶς) Ἀθανάσιος Σταυροβουνιώτης (1925-2021)

Τὸ ἄκρον ἀντικείμενον τοῦ νοός τοῦ γέροντος Ἀθανασίου, τὸ μελέτημα τῆς καρδίας του καὶ τὸ ἐντρύφημα τῆς γλώσσης του ἦταν ὁ Χριστός, ἡ Παναγία καὶ οἱ Ἅγιοι. Απότοκο αὐτοῦ ἦταν ἡ **μεγάλη του ἀγάπη γιὰ τοὺς βίους τῶν Ἁγίων καὶ τὶς Ἱερὲς Ἀκολουθίες.** Ἀγαποῦσε πολὺ τοὺς βίους τῶν Ἁγίων. [...]. Τὶς ἱερὲς Ἀκολουθίες τοῦ νυχθημέρου ἀνελλιπῶς παρακολουθοῦσε στὸ Καθολικὸ τῆς Μονῆς. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρέμενε ὄρθιος ἐπὶ τοῦ στασιδίου του καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Ἀκολουθίας. Ἀκόμα καὶ στὶς πιὸ δύσκολες στιγμὲς τῆς υἰγείας του ἐπέμενε «ὡς ζηλωτῆς μανικώτατος» νὰ παρακολουθεῖ καὶ νὰ συμμετέχει στὶς Ἀκολουθίες καὶ στὴ Θεία Λειτουργία γενόμενος τύπος ὑπομονῆς, φιλοπονίας καὶ ἀκρίβειας γιὰ τοὺς ὑποτακτικούς του³⁰.

Σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρία τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μόρφου κ. Νεοφύτου²³ ὡς συλλειτουργὸς του, ὁ γέροντας Ἀθανάσιος **ἀκολουθοῦσε τὴν μυστικὴν ἀνάγνωση τῶν Λειτουργικῶν Εὐχῶν.**

Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης (1749-1809)

Γνωρίζομεν ὅτι ὁ Ἅγιος Νικόδημος δὲν εἶναι τόσο σύγχρονος ἡμῶν, ἀλλὰ εἶναι ζωντανὴ μαρτυρία τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Παραδόσεως, ἐκ τῆς ὁποίας ἀντλήσανε οἱ προηγούμενοι Ἀγιορείτες γέροντες, καὶ ἰδίως ὁ Ὅσιος Ἰωσήφ.

Λέγει λοιπὸν εἰς τὸ Πηδάλιον (ἀλλὰ καὶ ἀλλοῦ στὰ συγγράμματά του): «Αἱ Μυστικαὶ Εὐχαὶ, εὐλογίαι τε καὶ ἐπικλήσεις, αἱ ἀγιαστικαὶ καὶ τελειωτικαὶ τῶν Μυστηρίων, ἐξ ἀγράφου παραδόσεως θέλει νὰ εἶναι καὶ ὁ Ἄρεοπαγίτης Διονύσιος [...]. Ὅθεν

²⁹ Προσωπικὴ συζήτηση.

³⁰ Μητροπολίτης Κιτίου κ. Νεκτάριος, Ἴστοσελίδα Πεμπτουσία,

<https://www.pemptousia.gr/2021/01/gia-ton-archim-athanasio-stavrovounioti-aftos-den-ine-gerontas-aftos-ine-avvas/> (ἀντιγράφηκε 8/2/2022).

καὶ ἡ πράξις τῆς Ἐκκλησίας, ἀείποτε μυστικῶς, καὶ οὐχὶ ἐκφώνως, ὡς τὰ Κυριακὰ λόγια, ἀναγινώσκουσα τὰς Εὐχὰς ταύτας, τὴν σεσιωπημένην, καὶ ἄγραφον, μυστικὴν ταύτην παράδοσιν αἰνίττεται»³¹.

*Ἐγραφον τῆ ἡ' τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου βκβ',
Μνήμη τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου*

Παράρτημα

Τέλος, ἀπὸ τὶς πολύτιμες ἀπαντήσεις τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μόρφου κ. Νεοφύτου²³ θὰ παραθέσουμε τὴν παλαιὰν Λειτουργικὴν **παράδοσιν** στὴν Κύπρο:

«Ενθυμούμαι ὅτι στὴν παλαιὰ Κύπρο οἱ ἅγιες Τράπεζες εἶχαν κιβώριο, εἴτε ξύλινο, εἴτε λίθινο. Στὴν ανατολικὴ πλευρὰ τοῦ κιβωρίου, κατὰ τὴν παλαιὰ παράδοση, ἡ τάξη ἤθελε νὰ τοποθετεῖται Σταυρός στο κέντρο (ασημένιος ἢ καὶ επιχρυσωμένος ἐνίοτε, δηλαδὴ δοξαστικός), καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ τιμίου Σταυροῦ δύο εξαπτέρυγα. Τόσο ὁ Σταυρός, ὅσο καὶ τὰ δύο εξαπτέρυγα καὶ δύο λαμπάδες, κατὰ τὴν τάξη τῆς ἐν Κύπρῳ Θείας Λειτουργίας, ἐξέρχονται τὴν ὥρα τοῦ Χερουβικού καὶ εἰκονίζουν τὴν ουράνια Λειτουργία ποῦ τελεῖται στοῦ ουράνιου θυσιαστήριου ἀπὸ τὸν Μέγαν Ἀρχιερέα Χριστόν συν πάσι τοῖς ἁγίοις Αὐτοῦ: Ἀγγέλους καὶ ἁγίους καὶ δικαίους ἀνθρώπους. Τα εξαπτέρυγα αὐτὰ συνοδεύουν τὸν ἱερέα κατὰ τὴν Μεγάλῃ Εἰσοδῷ στο ἱερό Βῆμα τοῦ ἐπίγειου θυσιαστηρίου καὶ ἐπανατοποθετοῦνται στὴν προγενεστέρα τοὺς θέση κατὰ ἀνατολὰς ἐπὶ τοῦ κιβωρίου. **Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ ἱεροῦ κιβωρίου ἐκρέμαντο βῆλα, δηλαδὴ υφασμάτινες κουρτίνες. Καὶ τούτο γιὰ νὰ μὴ βλέπουν τὰ τελούμενα ἀπὸ τὸν λειτουργοῦντα ἱερέα ἢ ἀρχιερέα ὅπου ὑπῆρχε οἱ παριστάμενοι, οὔτε αὐτοὶ νὰ βλέπουν τοὺς ἄλλους καὶ νὰ περισπῶνται. Καὶ βεβαίως οἱ λαϊκοὶ ἀπαγορεύεται νὰ εἶναι πέραξ τῆς ἁγίας Τραπέζης. Ἡ Θεία Λειτουργία λοιπόν, σύμφωνα με αὐτὰ, πρέπει νὰ τελεῖται μυστικῶς καὶ ἱεροκρυφίως.** Ὑπενθυμίζω τὶς τυπικὲς διατάξεις τῆς Προηγιασμένης Λειτουργίας, ὅπου τὸ Σῶμα τοῦ Κυρίου εἶναι συνεχῶς σκεπασμένο με τὸν Αἴρα ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης.

Κατὰ τὴν ἀρχαία λειτουργικὴ τάξη τῆς Κύπρου ἀποφεύγονταν τὰ πολλὰ ἱερατικὰ συλλεΐτουργα. Κατ' ἐξαιρέσιν καὶ σπάνια τελούνταν, ὅταν λειτουργοῦσε ἀρχιερέας ἢ ἀντιπρόσωπός τοῦ πρωτόπαπας. Τα οφφίκια εἶχαν λειτουργικὴ πρακτικὴ, εἶχαν νόημα. Καὶ τούτο, γιὰτὶ ἐγνώριζαν οἱ παλαιοὶ παπάδες ὅτι ἕνας στὴν οὐσία λειτουργεῖ καὶ ἕνας προσφέρει τὴν ἀναίμακτο ἱερουργία καὶ εἶναι αὐτός ποῦ εἰκο-

³¹ Πηδάλιον (1841), βλ. 4α' Κανόνα τοῦ Μ. Βασιλείου, σ. 387, ὑποσ. 1.

νίζει (ο λειτουργός δηλαδή) τον Μέγαν Αρχιερέα Χριστόν, καθότι, κατά την ευχή του Χερουβικού, Αυτός είναι «ο προσφέρων και προσφερόμενος...».

Θα μπορούσαμε να πούμε και να γράψουμε πολλά, αγαπητέ μου Παναγιώτη. Τούτο μόνο ενθυμούμαι τώρα, ως κατακλείδα, από τον Άγιο Πορφύριο. «**Βρε, οι μεγάλοι έρωτες που διαρκούν είναι οι μυστικοί...**».²³.

* * *

Σχετικά άρθρα (διαθέσιμα εις τό <https://analogion.gr/typikon/liturgy-articles>):

«Πώς έτέλεσε ό Κύριος ήμών Ίησοϋς Χριστός τήν «θείαν Εϋχαριστίαν» εις τόν Μυστικόν Δείπνον, μυστικώς ή εις έπήκοον;», Παν. Δ. Παπαδημητρίου 2/12/2020.

«Τά τρία Άμήν (Άμήν, άμήν, άμήν) εις τήν μυστικήν στιγμήν τής εύλογήσεως του Άγίου Άρτου και του Άγίου Ποτηρίου», Παν. Δ. Παπαδημητρίου, 8/11/2020 (27/10/20).

«Διάταξις τής Θείας Λειτουργίας 1334, Άγίου Φιλοθέου», V.480 [ΔΘΛ], Π. Δ. Παπαδημητρίου (πρόχειρον, 23/11/2020).

«Διάταξις τής Πατριαρχικής Λειτουργίας 1386 (Άγία Σοφία), παρά του πρωτονοταρίου τής Άγίας Σοφίας, διακ. Δημητρίου Γεμιστοϋ», V.135 [ΔΘΛ], Π. Δ. Παπαδημητρίου (πρόχειρον, 22/11/2020).